

Hukuk Merceği Altında Heybeliada Ruhban Okulu

Şerife Gül ÖZDEMİR^(*)

GİRİŞ

Heybeliada Ruhban Okulu meselesi, kendisini uluslararası arenada ifade etmeye çalışan ve bazı kapıları aralama çabası içerisinde bulunan Türkiye'nin netleştirilmesi gereken önemli konulardan biridir. Okulun kapatılmasından bugüne, Patrikhane bu konuyu her vesilede uluslararası kamuoyunun gündemine taşımış ve Türkiye'nin iç hukukuna müdahalelere neden olan bir baskı unsuruna dönüştürmüştür. Önceleri Türkiye'de bulunan ve Lozan'la korunan gayrimüslim azınlıkların, eğitim ihtiyacını karşılamak amacı ile bir eğitim kurumu olarak varlığını sürdüren okul, zamanla Patrikhanenin ekümenik yapısı sonucu farklı yapılanmalara gitmiş, tamamen devlet denetim ve kontrolünden çıkarak özerk bir yapıya sahip olmak istemiştir. Okulun bu yapı ile tekrar açılması, azınlıklara imtiyaz değil sadece Müslüman Türk halkına tanınan müsavî muamele görme hakkını veren "Lozan Antlaşması'nın", eşitlik ilkesini belirten "Anayasa md. 12"nin ve Türkiye devletinin laik olduğunu belirten "Anayasa md. 2"nin ihlal edilmesi marnalarına gelmektedir.

HEYBELİADA RUHBAN OKULUNUN TARİHÇESİ VE OKULUN STATÜSÜ

a. Okulun Zemini ve Çatısı: Fener Rum Patrikhanesi

Patrikhane, İstanbul'un fethinden sonra Türklerin hakimiyetine girmiş ve Osmanlı

Döneminde itibar görmüştür. Ortodoks kilisesi teşkilatına, padişahların vermiş olduğu fermanlar neticesinde hiç dokunulmamıştır.¹ Fatih Sultan Mehmet, kendi imzası ile Patrik'e verdiği bir fermanla şöyle demektedir: "Kimse Patrik'e takakküm itmesun. Kim olursa olsun hiçbir kimse kendisine ilişmesün, kendisi ve ma'iyetinde bulunan papaslar her türlü umumî hizmetlerden müebbeden mu'af olsun. Kiliseleri, cami'e tahvil edilme-yecektir. İzdivaç ve defin işleri, sair adat işleri Rum kilise ve adetlerine göre eskisi gibi yapılacaktır."² Özellikle Fatih Döneminde, Patrikhane hem kendi varlığını korumaya devam etmiş, hem de tanınan imtiyazlar sayesinde nüfuz ve hakimiyetini artırmıştır. Dini ve dünyevi olarak Bizans'ın hayatta kalan tek ayağı olması sebebiyle, Patrikhane kendisine tanınan bu imtiyazlarla, zamanla siyasi faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. İstanbul'un fethinden beri mevcut olan **Megali İdea**³ düşüncesini Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü döneminde hayata geçirmeye çalışmıştır.⁴

Daha sonra Lozan'da yapılan müzakerelele Patrikhanenin Osmanlı İmparatorluğu zamanında verilen bütün imtiyazları kaldırılacak, siyasi ve idari mahiyette olan işlele uğ-

¹ Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, s. 15.

² M. C. Şehabeddin Tekirdağ; *Osmanlı İdaresinde Patrik ve Patrikhane*, BDDT, Ekim 1967 S. 1, s. 53-54.

³ Megali İdea (Büyük İlkü): İstanbul başkent olmak üzere Bizans İmparatorluğunu en geniş sınırlarıyla yeniden diriltmek ve büyük bir Yunanistan kurmak fikridir. Bkz.: Beria Remzi Özorun, *Megali İdea'nın Kökleri*, Türk Kültürü C. 16-17.06.1978, S. 188, s.4 71-481, S. 189, s. 547-554.

⁴ Sofuoğlu, a.g.e., s.37.

(*) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi.

raşmamak, sadece dini ve ibadetlere ait hizmetleri yerine getirmek şartıyla, yalnız dini konular çerçevesinde varlığını sürdüreceği yolundaki sözler senet kabul edilecek ve bu şekilde İstanbul'da kalmasına müsaade edilecektir.⁵ Böylelikle Patrikhane, Lozan'la birlikte, Osmanlı Döneminde sahip olduğu tüzel kişiliğini yitirecektir.

b. Okulun Kuruluşu

19. yüzyıl, milliyetçiliğin etkisiyle Balkanlar'da birçok yeni devletin ortaya çıktığı, yeni kurulan ve nüfusunun çoğunluğu Ortodoks olan her devletin aynı zamanda kendi ulusal kilisesini kurduğu, böylece Rum Patrikhanesi'nin de geçmişten gelen gücünün sarsıntı geçirdiği bir döneme işaret eder⁶.

Patrikhane, artık farklı ulus-devletleri oluşturan Ortodoks topluluklar arasında dini birliği muhafaza edebilmek, teolojik konularda türdeşliği sağlayabilmek amacıyla, kendi himayesinde ve milliyetler üstü bir anlayışla ruhbanını yetiştirebileceği bir ilahiyat okulunu kurmayı planlar. Bu yolda ilk adımı Patrik IV. Yermanos atar ve Heybeliada'da Umud Tepesi'nde Bizans döneminden kalma Aya Triada Manastır'ında, 1844 tarihinde Heybeliada Ruhban Okulu'nu açar.⁷

c. Okulun Yapısı

1 Ekim 1844'te hizmete açılan okuldaki eğitim şu dört ana aşamadan geçmiştir: 1844-1919 yılları arasında dört yıl ortaokul ve üç yıl teoloji eğitimi; 1919-1923 yılları arasında öğretimsiz, beş yıllık teoloji eğitimi verilmiş; 1923-1951 yıllarında birinci dönemdeki uygulamaya dönülmüş; 1951-1971 yıllarında da dört yıl lise ve üç yıl teoloji eğitimi verilmiştir. Heybeliada Ruhban Okulu Fener Patrikhanesinin yetki alanı içerisinde hareket etmiştir. Okul müdürü metropolitler

arasından atanmış ve aynı zamanda Aya Triada Manastırının da sorumlusu olmuştur.⁸

d. Okulun Faaliyetleri

Okul faaliyette bulunduğu 127 yıl içerisinde 930 mezun vermiştir. Bunlardan 343'ü piskopos olmuş, on ikisi patriklik makamına kadar yükselmiştir.⁹

Bir Teoloji Fakültesi haline getirilmesi için Fener Patriği Athenagoras tarafından büyük gayretler sarf edilen Heybeliada Ruhban Okulu'nun kurulduğu günden itibaren "*Yunanlılık*" emellerine hizmet eden bir eğitim kurumu halinde faaliyette bulunmuştur. Dünya Ortodoks Kilisesinin birçok ruhanilerini yetiştirmiş olan bu okul, bünyesindeki yabancı öğretmenler vasıtasıyla ve bizzat Patrik'ten aldığı direktiflerle faaliyetlerini yürütmüştür.¹⁰ Bunlarla beraber, okulda Yunanistan'dan bazı kişilerin katılımlarıyla Pan-Ortodoks ve Pan-Hıristiyan toplantılarının tertiplendiği de görülmüştür.¹¹ Okul, yurt dışından gelen misafirlere ev sahipliği yapmış ve bazen de bu okulu kendisine ait özel bir ikametgah olarak kullanmıştır. Yunan elçilik mensupları ile okulda hükümetin izni alınmadan görüşmeler yapılmıştır.¹² Etkin bir denetim olmaması sebebiyle, eğitim-öğretim işlerine tahsis edilmiş olan okul, farklı amaçlar için de kullanılan bir yer olarak faaliyet göstermiştir.

Bununla beraber, Fener Patrikhanesi Lozan'la birlikte pasif duruma düşmüştür. Bu pasiflik 1948 yıllarına kadar devam etmiş, ABD'nin Patrikhane ile ilgilenmeye başlamasından sonra Patrikhane yeniden canlanmış ve farklı girişimlerde bulunmuştur.¹³

Dönemin dış siyasi gelişmeleri ve uluslararası güç dengelerinde ön plana çıkan Fener Rum Patrikhanesi ve 1949 yılında taç giymiş olan Patrik Athenagoras, Heybeliada Ruhban

⁵ Özyılmaz Emre, *Heybeliada Ruhban Okulu*, s. 60.

⁶ Elçin Macar, <http://www.bianet.org/2005/04/01/57923.htm#Okulun%20tarihçesi>, (01.04.2005)

⁷ Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, s. 66.

⁸ Sofuoğlu, a.g.e., s. 66.

⁹ Sofuoğlu, a.g.e., s. 67.

¹⁰ Emre Özyılmaz, a.g.e., s. 93.

¹¹ Em.Gen.Md.lüğü, Güv. D. Bşk.lığı Arşivi: Klasör No: 42226-1/3 Z/F9.

¹² Em.Gen.Md.lüğü, Güv. D. Bşk.lığı Arşivi: Klasör No: 42226-1/3 ZG/10.

¹³ Emre Özyılmaz, a.g.e., s. 65.

Okulu'yla ilgili önemli atılımlara başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 8 Aralık 1950 tarihinde 927601 sayılı emri ile, Ruhban Okulu'nun "yüksek okul" haline getirildiği ve "yabancı öğrenci alabileceği" karara bağlanmıştır. Bakanlığın Talim ve Terbiye Dairesi'nin 25 Eylül 1951 tarihli ve 151 sayılı kararı ile de "yüksek okula daha çok sayıda yabancı öğrenci alınabileceği" İstanbul Valiliği'ne bildirilmiştir.¹⁴ 1951 tarihli kararda ayrıca, 403 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanununun 28. md sinde belirtilen yabancı öğrencilere %20'lik sınır hükmüne aykırı olarak, HRO'nda daha fazla sayıda yabancı öğrencinin eğitim görebilmesi için vize taleplerinin istizana (izne tabi) tutulması kabul edilmiştir. Öncelikli amacı Türkiye'deki azınlık ihtiyaçları için din ve kilise adamı yetiştirmek olan okul, yabancı uyruklu öğrencileri okutmaya yönelik ısrarcı faaliyetleriyle Lozan Anlaşmasının ekalliyetlerin himayesine dair hükümleriyle çelişir şekilde hareket etmeye başlamıştır.¹⁵

1950-1960 yılları hem Patrikhane'nin hem de Ruhban Okulu'nun Türk milli politikaları ve Lozan'da oluşturulan hukuki statünün aksine bazı faaliyetlere girişmişler ve bu bakımdan zamanın Türk hükümetlerinden de birtakım tavizler koparmışlardır. Sözü edilen dönemin başlarında, Amerika-Türkiye ilişkileri her alanda artmıştır. Kuzeyindeki Rus tehdidini çok şiddetli algılayan Türkiye, Batı'ya özellikle Amerika'ya daha çok yaklaşmış ve yeni oluşmakta olan NATO ittifakına girmek istemiştir. Bu çerçevede 1948 yılı başlarında Fener Patrikhanesi üzerinde Amerikan baskılarının arttığı gözlenmektedir. Patrikhane, Amerikan ve Rus çıkarları bakımından kullanılmıştır.¹⁶

1963'te başlayan Türkiye-Yunan gerginliğinden sonra Menderes döneminde başlamış olan, Türkiye büyük elçiliklerinden HRO'ya gelmek için başvuran öğrenci adaylarına soruşturma yapmaksızın vize verme uygulaması 30 Mayıs 1963 tarihli genelge ile güvenlik sebepleri ileri sürülerek kaldırılmıştır.¹⁷

13 Nisan 1964'te dönemin Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, "Rum azınlık ilkokullarına tanınan ve mevzuat hükümlerini aşan özel hakların bundan böyle kaldırılacağını, Ruhban Okulundaki yabancı öğrenci sayısının tahdit edileceğini ve Yunan Hükümetinin Türkiye'de eğitim görmüş 35 öğretmene Batı Trakya'da görev vermediğini, buna aynen mukabele edileceğini, Yunanistan'da Türk azınlık okullarına tanınmayan bu neviden haklar konusunda bundan böyle **mütekabiliyet esası** ile sıkı sıkıya bağlı kalınacağını" açıklamıştır.¹⁸

e. Okulun Kapatılması ve Hukuki Gereçleri

Danıştay Dava Daireler Kurulunca; özel bir yüksek okulca verilen diplomaların iptali konusunda Milli Eğitim Bakanlığına karşı açılan davada Anayasa'ya aykırılık ciddi görülmüştür. 1965 tarih ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 1 ve 13. maddelerinin 1971'de Anayasa Mahkemesi'nce iptali üzerine, 12 Ağustos 1971 tarihinde "gizli" bir yazıyla okulun yüksek kısmı, 9 Temmuz 1971'den geçerli olmak üzere Anayasa Mahkemesi'nin "Özel Yüksek Okulların Devletleştirilmesi" hakkındaki 12 Ocak 1971 tarih ve 1971-3 sayılı kararı ile kapatılmıştır.¹⁹ Anayasa Mahkemesi, dava konusu maddeleri esas itibarıyla 1961 Anayasasının 21 ve 120. maddelerine aykırılık açısından değerlendirmiştir. Yaptığı öğretim nitelikçe üniversite eğitimi olan bütün yükseköğretim kurumları 120. md uyarınca yalnız devletçe ve yasa ile, bilim ve yönetim bakımından özerk kamu tüzel kişileri biçiminde kurulabilirler. Özel okulun devletçe kurulması düşünülemeyeceği gibi, 21/3'e aykırı olarak Anayasa 120. md. uyarınca devlet gözetimi ve denetimi dışında bırakılması da düşünüle-

¹⁴ http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/heybeliada_ruhban_okulu.html, (09/05/2005)

¹⁵ Lozan Anlaşma Metni 39-44. maddeler.

¹⁶ http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/heybeliada_ruhban_okulu.html, (09/05/2005)

¹⁷ Tolga Korkut, BİA Haber Merkezi, (01.04.2005)

(*) Mütekabiliyet Esası: İki devlet arasında uygulanan ve ülkelerin birbirlerinin vatandaşlarına karşılıklı olarak aynı mahiyetteki hakları tanıma ilkesidir. Bu ilkeye göre; Bir Türk vatandaşı hangi ülkeden mülk edinebiliyorsa, o ülkenin vatandaşı da Türkiye'den mülk sahibi olabilir.

¹⁸ Sofuoğlu, a.g.e., s. 194.

¹⁹ http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/heybeliada_ruhban_okulu.html (09.05.2005)

mez.²⁰ Anayasa Mahkemesi'nin Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun ilgili maddelerini iptal ederek Yüksek Öğretim Kurumlarının sadece devlet tarafından açılıp işletilebileceğini "emredici" bu karardan sonra; mevcut özel yüksek öğretim kurumları ya faaliyetlerine son vermiş, ya da bir devlet üniversitesine bağlanmıştır.²¹

Bu karardan sonra, Heybeliada Ruhban Okulu da "özel yüksek okul" statüsünde değerlendirilmiş, okulun varlığını sürdürebilmesinin ancak Türk üniversitelerinden birisine veya bir ilahiyat fakültesine bağlanarak mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bir süre önce, Patrik Athinagoras Başbakan Nihat Erim'e 1 Temmuz 1971'de bir mektup göndererek, okulun 625 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden çok önce açıldığını, bir "meslek okulu" olmaktan öteye geçmediğini, bir özel yüksek okul telakki edilemeyeceğini anlatmış, ilgi ve himayesini talep etmiştir.²²

Okula tayin edilen kayımlık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi üyelerinden Prof. Dr. Ömer İlhan Akipek'i avukat olarak tutmuştur. Akipek de Danıştay'a bu idari tasarrufun iptali isteğiyle, 17 Kasım 1971'de, HRO'nun yüksek okul sıfatı olmadığını, Lozan'ın 40. maddesine giren okullardan olduğunu ifade eden bir savunma hazırlamıştır. Savunmasında, kapatılan bütün özel yüksek öğretim kurumlarının, öğrencilerinin öğrenimlerine devam edebilmeleri amacıyla, mevcut üniversite ve akademilere bağlanmalarına rağmen, HRO hakkında böyle bir işlem yapılmamış olmasını, kanun koyucunun bu okulu bir yüksek okul olarak görmemiş olduğunun açık bir delili olarak belirtmiştir.

Patrikhane ve HRO'nun Danıştay'da açtıkları dava, patrikhanenin tüzel kişiliği olması sebebiyle reddedilmiştir.

LOZAN ANTLAŞMASI, AZINLIKLAR VE KARŞILIKLILIK İLKESİ

Patrikhane ismi Lozan Antlaşması esas metninde zikredilmemiştir. Patrikhaneye ait hiçbir hususun Lozan Antlaşmasında yer alması Türk Delegasyonunun bir başarısı sayılmaktadır. Dr. Emre Özyılmaz'a göre Patrikhanenin Lozan Antlaşması hükümleri içerisinde yer alması, bu durumun uluslararası bir sorun olarak telakki edilmesine neden olacak ve bu antlaşmayı imzalayan devletler Patrikhanenin en büyük garantörleri sayılacaktır.²³

Lozan Antlaşması I. Dünya Savaşını bitiren anlaşmalar içerisinde geçerliliğini günümüze dek sürdüren tek anlaşmadır. Bu yönüyle bir kuruluş anlaşması niteliğindedir. Yeni Türk devletinin bağımsızlığı itilaf devletleri tarafından resmen tanınmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye'de tek bir azınlık vardır. O da gayrimüslim azınlıktır. Dil, din, ırk şeklindeki ayrımlara müsaade edilmemiş, gayrimüslim azınlıklar da dahil tüm Türk uyruklarının medeni ve siyasal haklardan eşit olarak yararlanacakları belirtilmiştir.²⁴

Lozan Antlaşması Azınlıkların, Osmanlı Döneminde elde etmiş oldukları, Türk vatandaşlarından daha imtiyazlı olan yanlarını törpülemiş ama bunun yanında Anayasal teminatla azınlıkların Türk vatandaşları ile eşit haklara sahip olmasını sağlamıştır.

Patrikhanenin sınırdışı edilmesinin Hıristiyan dünyasının dini hislerini inciteceği, Ortodoks dünyasını ve İngiliz Hıristiyanlarını gönülden yaralayacağı dile getirilmiştir.²⁵ Patrikhane, ayrıcalığını Türk devletine onaylatmak istemektedir. Ama Türkiye böyle bir isteği kabul edemez; çünkü; Patriklik devlet içinde gerçek bir devlet olmaktadır. Fener Rum Patrikhanesi'ne karşı Lozan Antlaşmasında kesin hükümler getirilmiştir. İlk başta Patrikhanenin ülkeden tamamen çıkartılması düşünülmüştür. Ancak Lozan'ı imzalayan "karşı taraf"larca bu istek kabul görmemiştir.

²⁰ Anayasa Mahkemesi Kararı, Resmi Gazete, 26.03.1971/13790

²¹ G Calan, "Fener Patrikhanesi Vatikan Olma Yolunda", *Nokta*, 4-10 Eylül 1994, s. 31.

²² Emre Özyılmaz, a.g.e., s. 103-108.

²³ Emre Özyılmaz, a.g.e., s. 61.

²⁴ Lozan Antlaşması Metni Md. 39.

²⁵ Emre Özyılmaz, a.g.e., s. 52 (Seha Meray, *Lozan Barış Konferansı- Tutanaklar Belgeler*, çev.: Ankara: 1970, s. 16)

Bunun üzerine Fener Rum Patrikhanesinin varlığı iki şartla kabul edilmiştir.

1. Fener Rum Patrikhanesi ekümeniklik (bir nevi uluslarüstü) sıfatını tamamen bırakacak, TC kanun ve düzenlemelerine tabi olacak, sadece kendi cemaatinin dinsel sorunları ile ilgilenecektir.
2. Mütakabiliyet (Karşılıklılık) ilkesi uygulanacak. Buna göre Yunanistan'ın Türkiye sınırında yaşayan Türk azınlığa da aynı haklar tanınacaktır.

24.7.1923 tarihli Lozan Anlaşmasınının 40 ve 41. maddeleri azınlık okullarına ilişkindir. Devletin okulu olarak değil de, devlet karşısında Lozan Anlaşması ile garanti altına alınmış bulunan azınlık okulları, klasik anlamda özel okullardan farklı olarak, azınlık cemaatlerine ait bulunmaktadır. Böylece, bu okulların varlıkları, en başında, ilgili cemaatin fiilen ve hukuken varlığını sürdürüp sürdürmemesine bağlı bulunmaktadır. "Yabancı okullar" ülkemiz vatandaşı ya da kuruluşu olmayan yabancılara ait okulları anlatırken, "Azınlık okulları" ise adından da anlaşılacağı gibi, ülkemizde mevcut ve Lozan Antlaşması ile "azınlık statüsü"nde garanti altına alınmış bulunan, mensupları birer Türk vatandaşı olan Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatlerine, yani ülkemizde resmen tanınmış tek azınlık grubu olan gayrimüslimlere ait bulunmaktadır. Hukuksal dayanak ve çerçevesi itibarıyla Her iki okul türü de, artık tamamıyla uluslararası hukukun konusudur.²⁶

Türkiye'de bulunan azınlıklar mutlak bir hürriyet içerisinde yaşamakta ve Türk vatandaşları ile eşit muamele görmektedirler. Azınlıkların hakları Lozan Antlaşmasınının 38-44 (Ekalliyetlerin Himayesi) maddeleri ile temin edilmiştir.

Lozan Antlaşması gayrimüslim vatandaşlara imtiyaz tanımamış, Türk vatandaşları ile eşit duruma getirmiştir. Fakat bu eşitliği sağlayan asıl teminat, Türk uyuğunda bulunan bütün vatandaşların her türlü hak ve hürriyetlerini koruyan ve eşit hale getiren Anayasa teminatıdır.

Lozan Antlaşması 38-45'nci maddeleri her iki ülkedeki azınlıklara eşit haklar tanımıştır.

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra, Meclis'te en çok hassasiyet gösterilen hususlar, Batı Trakya Türklerinin, Yunanlıların eline bırakılması ve Patrikhane'nin İstanbul'da kalmasının kabul edilmesiydi.

Yunanistan, 1923'ten bu yana Lozan Antlaşması'nın sağladığı garantilere ve haklara rağmen Batı Trakya'daki Türk azınlığı asimile etmektedir.

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının nüfusunun 150.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Lozan belgelerine göre, 1923 yılında 129.120 olan Batı Trakya Türk nüfusu bölge nüfusunun %68'ini teşkil ederken, bugün 150.000 nüfusla bölge nüfusunun ancak %35'ini oluşturmaktadır. Lozan Antlaşması'nın imzalandığı tarihte ve Lozan Konferansı belgelerine göre toprak mülkiyetinin %84'üne sahip olan Azınlığın bugün sahip olduğu toprak oranı ise %20'ler civarındadır.²⁷

Batı Trakya'nın Lozan Antlaşması'yla resmen Yunanistan'a bırakıldığı günden beri Yunan yönetimleri Türk azınlığı Türkiye'nin Yunan topraklarındaki doğal uzantısı olarak görmüşler; dolayısıyla azınlığı potansiyel bir tehdit ve tehlike olarak değerlendirmişler; Batı Trakya Türk azınlığına yönelik politika da doğal olarak bu algılama doğrultusunda şekillendirilmiştir.

Diğer taraftan, İstanbul'daki Rum azınlığın nüfusunda kaydedilen gerileme de Lozan'da tesis edilmiş olan "*Karşılıklılık Dengesi*"ni bozmuş ve bu gerçek Yunan yönetiminin Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarına karşı kayıtsız ve gönülsüz yaklaşmasına neden olmuştur.

OKULUN YENİDEN AÇILMASI

Heybeliada Ruhban Okulu'nun yüksek kısmının Fener Rum Patrikhanesi'nin istediği biçimde açılması, Anayasa başta olmak üzere Türk Hukuku Sistemi çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

²⁶ Nuri Yaşar, Yabancı Ve Azınlık Okullarına Hakim Esaslar, Yabancı Ve Azınlık Okullarının Türk Hukukundaki Statüsü, <http://www.abchukuk.com/makale/makale37.htm> I(X) (KHukA Dergisi Sayı:6, 2000)

²⁷ www.turk-yunan.gen.tr, "Batı Trakya Türk Azınlığı", 20.04.2005

Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Lozan Barış Antlaşması azınlıklara ayrıcalık değil, sadece Müslüman Türk halka tanınan eşit muamele görme hakkı tanımıştır. Bu durum aynı zamanda Türk Anayasası'nın 12. maddesindeki eşitlik prensibinin bir gereğidir.

Lozan Barış Antlaşması'nda ve imzaladığımız öteki uluslararası sözleşmelerde azınlıklara ayrıcalıklar değil, her Türk vatandaşına olduğu gibi eşit haklar tanınmıştır. Din görevlilerinin özel okullarda değil devlet okullarında yetiştirilmesi, Anayasa, Anayasa Mahkemesi kararı, Yüksek Öğretim Kurumları Kanunu ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile düzenlenmiş devlet politikasıdır. Bu nedenle çoğunluğa tanınmayan bir hakkın azınlığa tanınması söz konusu olamaz.

Örneğin Türk devleti, İmam Hatip Okulları ve devlet üniversiteleri bünyesindeki İlahiyat Fakülteleri'nde vatandaşlarının din hizmetlerinde çalıştırmak üzere eleman yetiştirmektedir. Bu eğitim-öğretim faaliyetleri de devletin denetimi ve gözetimi altında yapılmakta, hiçbir cemaat veya zümreye bu konuda serbestiyet tanınmamaktadır. Halbuki Heybeliada Ruhban Okulu bir cemaat adına Ortodoks dünyası için din adamı yetiştiriyordu.

2. 403 Sayılı Tevhid-i Tedrisat (Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu'nu, Türkiye'de dini öğretim ve eğitimi cemaatlerden ve özel kişilerden alıp, devlet görevi olarak MEB'nin vermştir.

3. 625 sayılı Kanunun 3. maddesi, özel şahıs ve tüzel kişilere dini eğitim ve öğretim yapan özel öğretim kurumu açma yetkisinin verilmemesini öngörür.

4. Yine 625 Sayılı Kanunun 28. maddesine göre bir özel okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısı, okulda okuyan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerin yüzde 20'sini aşmamak kaydıyla Mili Eğitim Bakanlığınca tayin olunur hükmünü içerir.

5. 625 Sayılı Kanun'un 3. maddesinin 3. paragrafında "askeri okullar, dini eğitim ve öğretim yapan özel öğretim kurumları ile emniyet teşkilatına bağlı okulların aynı veya

benzeri özel öğretim kurumu açamaz" hükmünü içerir.

6. Türk Anayasası'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlet olarak tanımlandığı için dini öğretim yapan özel okul açmak ve yönetmek yasaktır.

7. Fener Rum Patrikhanesi bir vakıf olmadığı için Anayasanın 132. maddesi gereği özel bir yüksek öğretim kurumu da açamaz. Anayasanın 132. maddesine göre, kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kazanç amacına yönelik olmak şartı ile vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetimine tabi yüksek öğretim kurumları kurulabilir.

8. Türk Anayasası'nın 24. maddesi de "din ve ahlak eğitim-öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır" hükmünü öngörür.

9. Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri, 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ve 1981 tarihli Yüksek Öğretim Kanunu ile belirlenmiştir. Bu yasalara göre hangi derece ve türde olursa olsun, okul programının bu genel amaç ve temel ilkelere uygun olarak geliştirilmesi zorunludur.

10. Ayrıca, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın Başkan Vekili Prof. Dr. Turgut Akıntürk imzalı kararı da bu yöndedir: "Yürütme Kurulunun 12 Kasım 1992 tarihli toplantısında; 2547 sayılı Kanunun 5/F maddesinde yüksek okulların ancak üniversiteler ve ileri teknoloji enstitüleri bünyesinde kurulacağı hükmünün yer aldığı dikkate alınarak adı geçen okulun açılmasının uygun olmadığına dair karar verilmiştir."²⁸

SONUÇ

Türkiye'de ruhban ihtiyacını karşılamak için Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması talep ediliyor. Şimdilerde okulda okuyacak öğrenci bulunmadığı için dışarıdan öğrenci getirtmek ihtiyacından bahsediliyor. Fener Rum Patrikhanesi gibi kurumları, sürekli fesat yuvası olarak algılaması nasıl hastalıklı bir şeyse, sanki dünya bir gül bahçesiymiş de, bu bahçede dikenli kalan tek yer Türkiye'deki uygulamaları gibi düşünmek, Fener Rum Patrik-

²⁸ Özyılmaz , a.g.e., s. 113-135.

hanesi'ni, elini eteğini bu dünya işlerinden çekmiş bir ibadethaneden ibaret görmek de o derece saf bir yaklaşımdır.²⁹

Lozan Antlaşması'nın 37. maddesi ile Türkiye, 38. maddeden 44. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümleri kendi iç hukukunun temel yasaları olarak tanımış ve bu hükümlere aykırı hiçbir kanun, yönetmelik, tüzük vs. çıkarmamayı, hiçbir resmi işlemin bu hükümlerle çelişik olmamasını ve bu hükümlerden üstün sayılmamasını akdi yükümlülük olarak kabul etmiştir.

Heybeliada Ruhban Okulu da "özel yüksek okul" statüsünde değerlendirilecekse, okulun varlığını sürdürebilmesi ancak Türk üniversitelerinden birisine veya bir ilahiyat fakültesine bağlanarak mümkün olabilecektir. Bunun için de Fener Rum Patrikhanesi'nin Lozan Barış Antlaşması'na harfiyen uyması gerekir. Bu da yetmez. Lozan'ın mütekabiliyet (karşılıklı denklik) ilkesi gereği Yunanistan'ın Batı Trakya Türeleri'nin hak ve özgürlüklerine saygılı davranması gerekir. ■

Kaynakça

- G. Calan; "Fener Patrikhanesi Vatikan Olma Yolunda", *Nokta* dergisi, 4-10 Eylül 1994.
- Tolga Korkut; "Ruhban Okulu Pratik Semineriyle Çözülür", BİA Haber Merkezi, (01.04.2005)
- Elçin Macar; <http://www.bianet.org/2005/04/01/57923.htm#Okulun%20tarihçesi>, (01/04/2005)
- Nuray Mert; *Radikal* gazetesi, 15.07.2004.
- Em.Gen.Md.lüğü, Güv. D. Bşk.lığı Arşivi: Klasör No: 42226-1/3 Z/F9
- Beria Remzi Özorun; "Megali İdea'nın Kökleri", *Türk Kültürü* dergisi, C., 16-17.
- Emre Özyılmaz; *Heybeliada Ruhban Okulu*, Tanya Yay., Ankara: 2000.
- Adnan Sofuoğlu; *Fener Rum Patrikhanesi Ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yay. , İstanbul: 1996.
- M. C. Şehabeddin Tekirdağ; "Osmanlı İdaresinde Patrik ve Patrikhane", BDDT, Ekim 1967, Sayı 1.
- Nuri Yaşar; "Yabancı Ve Azınlık Okullarına Hakim Esaslar, Yabancı Ve Azınlık Okullarının Türk Hukukundaki Statüsü", <http://www.abchukuk.com>

/makale/makale37.html (X) (KHUKA Dergisi Sayı:6, 2000)

http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/-sorunun_ortaya_cikisi/heybeliada_ruhban_okulu.html, (09.05.2005)

www.turk-yunan.gen.tr / Batı Trakya Türk Azınlığı / 20.04.2005.

²⁹ Nuray Mert, *Radikal* (15.07.2004)